

Nelli, velli vai karamelli

Kansallinen elektroninen kirjasto (FinELib) on merkittävä kansallinen projekti, joka on tuonut yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja kirjastojen käyttöön valtavan valikoiman erilaisia digitaalisia informaatioresursseja. Monenlaiset julkaisumuodot ja tiedonalojen kirjo sekä kustantajien tarjoamien palveluiden käyttöliittymät ovat olleet haasteena sekä toimintoja hallinnoiville kirjastoille että informaation käyttäjille. Toiminta on pitkälti sitoutunut organisaatorajoihin ja käyttäjien asemaan organisaatioissa. Tämä näkyy konkreettisesti käytettävissä olevien resurssien saavutettavuudessa ja käyttäjän tunnistamisessa. Kansallinen tiedonhakuportaali Nelli (National Electronic Library Interface) pyrkii ratkaisemaan näitä ongelmia ja näyttämään laajan palveluvalikoiman yhden käyttöliittymän kautta.

Informaation tarvitsijat opetuksessa, tutkimuksessa, opiskelussa ja arkielämässä lähestyvät informaatioresursseja aina omista tarpeistaan. Miten Nelli pystyy vastaamaan näihin tarpeisiin? Otetaanpa tarkasteluun opettaja, opiskelija, kaupunkilainen H, joka käyttää pirkanmaan alueen kirjastopalveluita selvittääkseen työstään, opinnoistaan ja arkielämästään. H on kirjaston näkökulmasta valveutunut käyttäjä, hän tuntee palvelut ja niiden takana toimivan logiikan. Kuinka H:n tiedonhankinta onnistuu verkostoituneessa, organisaatorajat ylittävässä informaatioympäristössä?

Episodi 1.

Kesällä H käyttää Tampereen yliopiston Nelliä onnistuneesti ja hakee tieteellisiä artikkeleita. Viikon kuluttua hän saa kirjautuessaan ilmoituksen ”Login error : Tarpeellisia attribuutteja ei saatu. Kirjautuminen epäonnistui”. H pohtii, että kyseessä lienee tilapäinen häiriö ja jatkaa kesän viettoa. Yritettyään viikoittain kirjautua palveluun yliopistonsa peruspalvelutunnuksella ja saatuaan ko. virheilmoituksen aina hän ryhdistäytyy ja lähettää sähköpostia virheilmoituksessa ”Identity support information” -palveluun, joka tosin ensin ilmoittaa osoitteen olevan: root@localhost. No onneksi H on valveutunut ja huomaa salaperäisen osoitteen haka@uta.fi sivulla. Yhteydenotto tuo tulosta! H:lle soitetaan ja ilmoitetaan, että hänen

peruspalvelutunnuksensa on ulkopuolisen käyttäjän tunnus, jolla ei ole pääsyä palveluun. H ihmettelee, miksi se kuitenkin toimii aiemmin, vaikka H ei siinä vaiheessa ollutkaan yliopiston henkilökuntaa? Soittaja toteaa, että hänellä on ollut opiskeluoikeus avoimessa yliopistossa tutkintojärjestelmän muutokseen saakka ja pääsy on periytynyt sieltä. Soittaja kehottaa H:ta pyytämään laitokselta henkilökuntatunnuksen.

Episodi 2.

H jatkaa innokkaasti opintojaan opettajakorkeakoulussa Tampereella. Hän huomaa, että Nelli on mukava väline paikallistaa kirjoja tamperelaisissa ja pirkanmaan kirjastoissa. Tiedon kirjoista H on saanut muualta, kurssiohjelmasta, amazon.com:sta, blogeista, kollegoilta ja alert-palveluista. H ei etsi aiheenmukaista informaatiota kirjastoista, hän haluaa paikallistaa tunnettuja teoksia. Helppoa – tässähän Nelli(t) pärjää hyvin – H ajattelee eikä jää pohtimaan semantiikan ongelmia kirjastoluettelossa tai protokollatason yhteensopivuuskysymyksiä. Jokaiselle lukijalle Kirja – Kirja lukijalle helposti, H ajattelee S. R. Ranganathania mukailen ja muistaa C. M. Cutterin kirjastoluettelon tehtävistä perustavimman – mahdollisuus löytää kirja, kun sen nimi tai tekijä on tunnettu. Myöhemmin tosin selviää, että Cutter ja Ranganathan eivät aikoinaan luonnollisestikaan pohdiskelleet käyttöliittymiä ja käyttäjän digitaalista tunnistamista saati personointia. H ajautuu seuraavaan noidankehään kirjoja etsiessään:

- Pirkanmaan Nellistä ovat pikahakujoukot kateissa ainakin kaksi viikkoa. Mikään haku ei onnistu. Käyttääköhän näitä palveluita kukaan, edes kirjastossa, H pohtii.
- Tampereen yliopiston Nellissä on mielenkiintoinen piirre. Tamperelaisia kirjastoja -haku hakee kaikkialta muualta kuin omasta TamCat-luettelosta. Yliopiston verkossa se näyttää toimivan, mutta ei ulkopuolella. H pohtii käyttäkö tätäkään palvelua kukaan yliopiston verkon ulkopuolelta. Onkohan kukaan kirjastotyöntekijä koskaan katsonut sitä kotikoneeltaan?

- Tampereen ammattikorkeakoulun Nelliä puuttuu pikahakujoukot. Ne ilmestyvät näkyviin kun H kirjautuu koulun Intraan. Sattumaa, että niin tulee tehtyä. H pohtii ja päättelee mahdollisesti myös Citrix-ohjelman asentamista omalle koneelle, jotta voisi käyttää palveluita sitä kautta. H pohtii, miksei tunnistusta voi tehdä muuten kuin asentamalla etäkäyttöohjelman?
- H suuntaa Pirkanmaan ammattikorkeakoulun Nelliin, vaikka hänellä ei ole mitään suhdetta ko. oppilaitokseen ja ihme tapahtuu. Pikahakujoukot näkyvissä, haku Tampereen ja Pirkanmaan kirjastoista onnistuu. H:ta ei häiritse vaikka näkyvissä on muitakin palveluita, joihin hänellä ei ole pääsyä, koska hän saa ilmoituksen ”You have requested access to a site that requires authentication,” ja sen H ymmärtää.
- H on niin innostunut saamastaan kohteesta eri palveluissa, että päättää vielä tarkistaa Tampereen teknillisen yliopiston Nelliin ja sen paikalliset hakumahdollisuudet. Pikahaku tamperelaisista kirjastoista näyttää pelittävän hyvin, vieraille ei tarjota edes muita mahdollisuuksia. Mikäs siinä, H pohtii.

Näiden episodien jälkeen H jatkaa elämäänsä onnellisena informaation syöjänä (Infovori). H rakentaa omaan selaimeensa linkit toimiviin palveluihin eikä murehdi sen enempää – tosin hän on huolissaan opiskelijoista, opettajista ja kaupunkilaisista jotka mahdollisesti käyttävät Nellejä –mahtavatkohan he ajatella että palveluorganisaatioissa ollaan ihan pellejä?